

**Βασικές Αρχές για την Προαγωγή
της Ποιότητας στη Συνεκπαίδευση**
Προτάσεις για τους Διαμορφωτές Πολιτικής

Βασικές Αρχές για την Προαγωγή της Ποιότητας στη Συνεκπαίδευση

**Προτάσεις για τους Διαμορφωτές
Πολιτικής**

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Η παραγωγή αυτού του κειμένου υποστηρίχθηκε από τη Γενική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

Το παρόν κείμενο συντάχθηκε από τους:

Lucie Bauer, Εθνική εκπρόσωπος της Αυστρίας στον ΕΦΕΑ

Zuzana Karpona, Εθνική εκπρόσωπος της Δημοκρατίας της Τσεχίας στον ΕΦΕΑ

Μαρία Μιχαηλίδου, Εθνική εκπρόσωπος της Ελλάδας στον ΕΦΕΑ

Christine Pluhar, Εθνική εκπρόσωπος της Γερμανίας στον ΕΦΕΑ

Διόρθωση: Amanda Watkins, Μέλος του ΕΦΕΑ

Η χρήση αποσπασμάτων του κειμένου επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι θα γίνεται σαφής αναφορά στην αρχική πηγή. Η παρούσα έκθεση θα πρέπει να αναφέρεται ως εξής: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, 2009. *Βασικές Αρχές για την Προαγωγή της Ποιότητας στη Συνεκπαίδευση – Προτάσεις για τους Διαμορφωτές Πολιτικής*, Odense, Denmark: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή

Η έκθεση είναι διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή, η οποία επιδέχεται επεξεργασίας και σε 21 γλώσσες, με στόχο την παροχή καλύτερης πρόσβασης στις πληροφορίες. Οι ηλεκτρονικές εκδόσεις της έκθεσης είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Φορέα: <http://www.european-agency.org/publications/ereports>

Η παρούσα έκθεση αποτελεί μετάφραση από το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, η οποία έγινε από τις χώρες μέλη του Φορέα.

Μετάφραση: Κατερίνα Σπετσιώτου

Εξώφυλλο: Daniela Demeterová, Δημοκρατίας της Τσεχίας

ISBN (Έντυπη μορφή): 978-87-92387-86-8

ISBN (Ηλεκτρονική μορφή): 978-87-7110-009-9

© Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή 2009

Secretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brussels Office
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
2. ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	11
2.1 Κατευθυντήριες αρχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο	11
2.2 Κατευθυντήριες αρχές σε διεθνές επίπεδο	12
3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	15
<i>Διεύρυνση της συμμετοχής για την αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους τους μαθητές</i>	15
<i>Εκπαίδευση και κατάρτιση στη συνεκπαίδευση για όλους τους εκπαιδευτικούς</i>	18
<i>Οργανωτική κουλτούρα και ήθος που προάγει την ενσωμάτωση</i>	19
<i>Υποστηρικτικές δομές οργανωμένες ώστε να προάγουν την ενσωμάτωση</i>	20
<i>Ευέλικτα συστήμα πόρων που προάγουν την ενσωμάτωση</i>	21
<i>Πολιτικές που προάγουν την ενσωμάτωση</i>	22
<i>Νομοθεσία που προάγει την ενσωμάτωση</i>	24
<i>Συμπερασματικά εχόλια</i>	24
4. ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	27
4.1 Πηγές του Φορέα	27
4.2 Άλλες πηγές.....	28

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πρώτη έκθεση της σειράς για τις *Βασικές Αρχές* εκδόθηκε από τον Φορέα το 2003. Ο τίτλος της έκθεσης ήταν «Οι Αρχές Κλειδιά της Ειδικής Αγωγής – Συστάσεις για Υπεύθυνους Λήψης Αποφάσεων και Χάραξης Πολιτικής» και βασιζόταν στο έργο του Φορέα που είχε δημοσιευτεί έως το 2003.

Όπως και η προηγούμενη έκδοση, το παρόν κείμενο συντάχθηκε από διαμορφωτές εκπαιδευτικής πολιτικής ώστε να παρέχει σε άλλους διαμορφωτές πολιτικής σε όλη την Ευρώπη μια σύνθεση των κυριότερων πολιτικών ευρημάτων, τα οποία έχουν προκύψει από το θεματικό έργο του Φορέα που στηρίζει την ενσωμάτωση των μαθητών με διαφορετικά είδη ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών (ε.ε.α.) στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης. Η παρούσα έκδοση αναφέρεται στο έργο του Φορέα από το 2003 έως σήμερα και καλύπτει τις ακόλουθες εκδόσεις:

- Ειδική Αγωγή στην Ευρώπη το 2003 (2003)·
- Ειδική Αγωγή στην Ευρώπη: Θεματική Έκδοση (Τόμος 1, 2003 και Τόμος 2, 2006)·
- Συμμετοχική Εκπαίδευση και πρακτικές στην Τάξη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (2005)·
- Οι Απόψεις των Νέων για την Ειδική Αγωγή (2005)·
- Πρώιμη Παρέμβαση (2005)·
- Εξατομικευμένα Σχέδια Μετάβασης (2006)·
- Η Αξιολόγηση στο Πλαίσιο της Συνεκπαίδευσης (2007 and 2009)·
- Η Φωνή των Νέων: Η Διαφορετικότητα στην Εκπαίδευση (2008)·
- Ανάπτυξη δέσμης δεικτών – για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη (2009)·
- Πολυπολιτισμικότητα και Ειδική Αγωγή (2009)·

Όλες οι παραπάνω εκδόσεις είναι διαθέσιμες σε έως και 21 γλώσσες στην ιστοσελίδα του Φορέα: <http://www.european-agency.org/publications>

Ελπίζουμε ότι αυτές οι προτάσεις του Φορέα για τις βασικές αρχές θα συνεισφέρουν με θετικό τρόπο στο έργο των διαμορφωτών πολιτικής σε όλη την Ευρώπη, οι οποίοι με διαφορετικό τρόπο καταβάλλουν προσπάθεια ώστε να στηρίξουν τις διαδικασίες της συνεκπαίδευσης στη χώρα τους.

Cor Meijer

Διευθυντής: Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως και στην προηγούμενη έκδοση της σειράς *Βασικές Αρχές*, πρόθεση της παρούσας έκθεσης είναι να παρουσιάσει προτάσεις σχετικές με τις βασικές πλευρές της εκπαιδευτικής πολιτικής, οι οποίες φαίνονται αποτελεσματικές στη στήριξη της ενσωμάτωσης των μαθητών με διαφορετικούς τύπους ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών (ε.ε.α.) στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης. Αυτές οι προτάσεις ουσιαστικά ενισχύουν τις αρχές της προαγωγής της συνεκπαίδευσης και του σχολείου για όλους. Μεταξύ των χωρών σε όλη την Ευρώπη αναγνωρίζεται ότι η συνεκπαίδευση – ή όπως ονομάζεται στη Χάρτα του Λουξεμβούργου (1996) *Ένα Σχολείο για Όλους* – παρέχει μια σημαντική βάση για τη διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών για τους μαθητές με διαφορετικούς τύπους ειδικών αναγκών σε όλους τους τομείς της ζωής τους (εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση και κοινωνική ζωή). Μια βασική παραδοχή της πρώτης έκδοσης των *Βασικών Αρχών* χρησιμοποιήθηκε και στην προετοιμασία αυτού του κειμένου: «*Η συνεκπαίδευση απαιτεί ευέλικτα εκπαιδευτικά συστήματα που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές, και συχνά πολύπλοκες ανάγκες, του κάθε μαθητή ατομικά*» (σελ. 4).

Η ομάδα-στόχος του παρόντος κειμένου παραμένει το σύνολο των διαμορφωτών πολιτικής. Παρόλα αυτά, αναγνωρίζεται ότι περισσότερο και από την προηγούμενη έκδοση, η εστίαση των βασικών αρχών για τη συνεκπαίδευση, αυτή τη φορά πρέπει να παρουσιάσει προτάσεις που θα χρησιμοποιηθούν από τους διαμορφωτές πολιτικής και για τη γενική και για την ειδική εκπαίδευση, εάν θέλουμε να μεγιστοποιηθούν τα αποτελέσματα της ενσωμάτωσης με την ευρεία της έννοια. Είναι γενικά παραδεκτό ότι υπάρχει ανάγκη για διάλογο μεταξύ των διαμορφωτών πολιτικής σε διάφορους τομείς και φάσεις, που θα δώσουν ώθηση στις εκπαιδευτικές παροχές. Η πρόσφατη, αυτή, έκθεση, παρουσιάζει προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στα ευρήματα των μελετών του Φορέα από το 2003 έως το 2009, σε σχέση με το τι πρέπει να κάνουν οι διαμορφωτές πολιτικής ώστε να στηρίξουν την ενσωμάτωση (περισσότερες λεπτομέρειες για το έργο του Φορέα το οποίο καλύπτεται δείτε κεφάλαιο 4: περισσότερες πληροφορίες).

Αυτό το έργο διενεργήθηκε μέσω διαφορετικών τύπων θεματικών προγραμμάτων, συνήθως με τη συμμετοχή όλων των χωρών μελών του Φορέα¹.

Τα προγράμματα του Φορέα αναγνωρίζονται από τους εθνικούς αντιπροσώπους των χωρών μελών, καθώς αντικατοπτρίζουν, για εκείνους, περιοχές προτεραιοτήτων και ενδιαφέροντος. Αυτά τα προγράμματα χρησιμοποιούν μια ποικιλία μεθοδολογιών (ανάλυση των πληροφοριών της κάθε χώρας που έχουν συλλεχθεί μέσω ερευνών ή ερωτηματολογίων, ανασκοπήσεις βιβλιογραφίας ή πρόσωπο-με-πρόσωπο ανταλλαγές των ειδικών της κάθε χώρας) και καταλήγουν σε ένα εύρος τελικών προϊόντων (τυπωμένα κείμενα, ηλεκτρονικές εκθέσεις και πηγές).

Όλα τα θεματικά προγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν στη προετοιμασία του παρόντος κειμένου, εστίαζαν σε διαφορετικές πλευρές της ενσωμάτωσης, που υποστηρίζουν τους μαθητές ώστε να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, στο πλαίσιο της τοπικής τους κοινότητας. Ενώ τα ευρήματα του Φορέα που χρησιμοποιήθηκαν εστιάζουν κυρίως στην υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση, οι αρχές που παρουσιάζονται είναι εκείνες που υποστηρίζουν τη διά βίου μάθηση και τον θεμελιώδη στόχο της κοινωνικής ενσωμάτωσης για τους ανθρώπους με ε.ε.α. Όσο για την κατάσταση που παρουσιάστηκε το 2003, είναι αναγκαίο να τονιστεί ότι υπάρχουν διαφορετικά εθνικά πλαίσια για την ενσωμάτωση και ότι: *«Όλες οι χώρες βρίσκονται σε ... διαφορετικά σημεία του ταξιδιού προς την ενσωμάτωση»* (Watkins, 2007, σελ. 16).

Όπως και το 2003, το ποσοστό των μαθητών στην υποχρεωτική εκπαίδευση, οι οποίοι είναι επισήμως αναγνωρισμένοι με ε.ε.α. στις διάφορες χώρες, κυμαίνεται από 1% ή και λιγότερο έως 19%. Το ποσοστό των μαθητών με ε.ε.α. στα ειδικά σχολεία και τις ειδικές τάξεις επίσης ποικίλει σημαντικά, με ορισμένες χώρες να έχουν ποσοστά μικρότερα του 1% όλων των μαθητών που λαμβάνου ειδικές παροχές, και άλλες να βρίσκονται στο 5% ή και παραπάνω (2009). Η κατάσταση αυτή παραμένει με τα δεδομένα να

---

¹ Για το 2009 οι χώρες μέλη του Φορέα είναι: Αυστρία, Βέλγιο (Γαλλική και Φλαμανδική Κοινότητα), Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία, Βόρεια Ιρλανδία, Ουαλία, Σκωτία), Ιρλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Νορβηγία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σουηδία, Φιλανδία.

αντικατοπτρίζουν διαφορές στις διαδικασίες αξιολόγησης, τις χρηματοδοτικές δομές και τις πολιτικές για τις παροχές παρά διαφορές στον πραγματικό ρυθμό εμφάνισης των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών στις διάφορες χώρες.

Επίσης όπως το 2003, οι χώρες εξακολουθούν να έχουν πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη δομή των παροχών για τους μαθητές με ε.ε.α. Στις διάφορες χώρες είναι δυνατό κανείς να αναγνωρίσει προσεγγίσεις που στοχεύουν στην πλήρη ενσωμάτωση στη γενική εκπαίδευση· προσεγγίσεις που εμπλέκουν «συνεχείς παροχές» και έχουν ως στόχο την κάλυψη των διαφορετικών αναγκών· και προσεγγίσεις με σαφώς καθορισμένα και διακριτά συστήματα για τη γενική και την ειδική εκπαίδευση. Παρόλα αυτά είναι επίσης δυνατό να δει κανείς ότι: *«η κατανόηση, οι πολιτικές και η πρακτική της συνεκπαίδευσης συνεχώς βρίσκονται υπό καθεστώς αλλαγής σε όλες τις χώρες»* (βλ. ο.π.).

Παρά τις συνεχείς διαφορές σε επίπεδο εθνικού πλαισίου για την ενσωμάτωση, είναι ακόμα δυνατό να υπογραμμιστούν οι βασικές αρχές που διέπουν τις πολιτικές για την ενσωμάτωση, που συμφωνήθηκαν από τις χώρες μέλη του Φορέα, όπως αναδύθηκαν από τα πιο πρόσφατα θεματικά προγράμματα του Φορέα, οι οποίες παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 3.

Αυτές οι βασικές αρχές ενισχύονται με τη σειρά τους από μια αυξανόμενη κατανόηση της συνεκπαίδευσης που αφορά ένα μεγαλύτερο εύρος μαθητών, ευάλωτων στον αποκλεισμό, από ότι μόνο αυτών που αναγνωρίζονται με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αυτό συνδέεται με την παραδοχή ότι ποιοτική εκπαίδευση για του μαθητές με ε.ε.α. στα γενικά σχολεία πρέπει να σημαίνει και ποιοτική εκπαίδευση για όλους τους μαθητές.

Αυτή η αρχή της διεύρυνσης της συμμετοχής στη γενική εκπαίδευση, ως μέσου για τη διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές, αντικατοπτρίζεται στον τίτλο της παρούσας έκδοσης από τη σειρά: *Βασικές Αρχές για την Προαγωγή της Ποιότητας στη Συνεκπαίδευση*.

Μια τέτοια θεώρηση της συνεκπαίδευσης παρουσιάζεται σαφώς και σε έναν αριθμό διεθνών εκθέσεων και αναφορών – αυτά τα κείμενα συνοψίζονται στο ακόλουθο κεφάλαιο ως μια εισαγωγή στις βασικές αρχές, οι οποίες βασίζονται σε ευρήματα από το έργο του Φορέα.

2. ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σε διεθνές επίπεδο καθώς και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει ένας αριθμός συνεδρίων, διακηρύξεων, εκθέσεων και ψηφισμάτων σχετικών με την αναπηρία, την ενσωμάτωση και την ειδική αγωγή, οι οποίες ενισχύουν τις εθνικές πολιτικές όλων των χωρών και παρέχουν ένα πλαίσιο αναφοράς για το έργο τους². Αυτά τα κείμενα χρησιμοποιούνται επίσης, ως κατευθυντήριες αρχές από τον Φορέα. Για να θέσουμε τις μελέτες του Φορέα οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στη σύνταξη του παρόντος κειμένου, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, παρακάτω αναφέρονται τα βασικά διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα.

2.1 Κατευθυντήριες αρχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχει ένας αριθμός κειμένων που παρουσιάζουν τους στόχους των κρατών μελών σε σχέση με τη στήριξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες, τα οποία συνεπάγονται ένα βαθμό δέσμευσης από την πλευρά των χωρών της ΕΕ ώστε να εφαρμοστούν οι προτεραιότητες που έχουν συμφωνηθεί. Πολλά από αυτά είναι εκθέσεις για προτεραιότητες του Συμβουλίου σχετικά με την εκπαίδευση εν γένει – για παράδειγμα η Έκθεση του Συμβουλίου Εκπαίδευσης προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο *Οι ειδικοί μελλοντικοί στόχοι των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης* (2001) και η Ανακοίνωση από την Επιτροπή *Ένα συνεκτικό πλαίσιο δεικτών και σημείων για τον έλεγχο της προόδου προς τους στόχους της Λισαβόνας για την εκπαίδευση και την κατάρτιση* (2007).

Παρόλα αυτά, υπάρχει και ένας αριθμός βασικών κειμένων τα οποία εστιάζουν ειδικότερα στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την ενσωμάτωσή τους στη γενική εκπαίδευση. Το πρώτο από αυτά χρονολογείται από το 1990 με το Ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών Παιδείας που αφορούσε την *Ένταξη των παιδιών και των νέων με αναπηρία στα συνήθη εκπαιδευτικά συστήματα*. Μετά από αυτό, οι χώρες μέλη της ΕΕ επικύρωσαν τους *Βασικούς Κανόνες για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία των Ηνωμένων Εθνών* (1993).

---

² Οι πλήρεις παραπομπές όλων των κειμένων που αναφέρονται εδώ παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 4.

Ακολούθησε, το 1996, η έκδοση από το Συμβούλιο του *Ψηφίσματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία* και η Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση (αναφορά που ζητά επενέργεια του Συμβουλίου) για την *Ισότητα των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία*. Το 2001 εκδόθηκε το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, *Προς μια Ευρώπη χωρίς σύνορα για τα άτομα με αναπηρία*. Το Ψήφισμα του Κοινοβουλίου το 2003, *Προς μια νομικά δεσμευτική Πράξη των Ηνωμένων Εθνών για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρία*, ακολουθήθηκε από το Ψήφισμα του Συμβουλίου το 2003 για την *Προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία*, καθώς και από το Ψήφισμα του Συμβουλίου το ίδιο έτος για τις *Ίσες ευκαιρίες για τους μαθητές και σπουδαστές με αναπηρία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση*. Αυτά είναι δύο από τις σημαντικότερες διακηρύξεις σε επίπεδο ΕΕ που καθοδηγούν τις πολιτικές των κρατών μελών για την ειδική αγωγή.

Οι απόψεις των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρουσιάζονται στη *Διακήρυξη της Λισαβόνας: Οι απόψεις των Νέων για τη Συνεκπαίδευση* (2007), που περιέχει έναν αριθμό προτάσεων στις οποίες καταλήγουν οι νέοι με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από 29 χώρες από τη δευτεροβάθμια, επαγγελματική και ανώτερη εκπαίδευση. Οι νέοι δηλώνουν στη Διακήρυξη ότι: «*Βλέπουμε πολλά οφέλη από τη συνεκπαίδευση ... έχουμε ανάγκη την ύπαρξη και την αλληλεπίδραση με φίλους με και χωρίς ειδικές ανάγκες ... η συνεκπαίδευση είναι αμοιβαία ωφέλιμη για μας και για όλους*».

Το 2007, Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας όρισε την ειδική αγωγή ως έναν από τους 16 στόχους προτεραιότητας που θα εξεταστούν στο έργο για τους Στόχους της Λισαβόνας 2010 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007). Μεταξύ των προτάσεων για τους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το 2020, για την εκπαίδευση, τα θέματα που απασχολούν τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες τίθενται ξανά σε προτεραιότητα (2009).

2.2 Κατευθυντήριες αρχές σε διεθνές επίπεδο

Σε διεθνές επίπεδο, τα βασικά νομικά πλαίσια που επηρεάζουν τη συνεκπαίδευση παρουσιάζονται στις *Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Ενσωμάτωση στην Εκπαίδευση* (2009) της UNESCO, ξεκινώντας από τη *Διεθνή Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* (1948), συνεχίζοντας με τη *Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση*

(1960), τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), τη Σύμβαση για την Προστασία και Προαγωγή της Διαφορετικότητας στην Πολιτισμική Έκφραση (2005). Πιο πρόσφατα, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2006), και ειδικότερα το Άρθρο 24, τονίζεται ως εξαιρετικά κρίσιμο καθώς συνηγορεί στη συνεκπαίδευση. Αυτά και άλλα διεθνή κείμενα: «... περιγράφουν εκτενώς τα κεντρικά στοιχεία τα οποία πρέπει να λάβουμε υπόψη ώστε να διασφαλιστεί το δικαίωμα της πρόσβασης στην εκπαίδευση, το δικαίωμα σε ποιοτική εκπαίδευση και το δικαίωμα του σεβασμού στο περιβάλλον της μάθησης» (σελ. 10).

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν υπογράψει τη σύμβαση και η πλειοψηφία έχει επίσης υπογράψει το μη δεσμευτικό πρωτόκολλο και είναι στη διαδικασία να επικυρώσει τόσο τη σύμβαση όσο και το πρωτόκολλο.³

Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν επικυρώσει τη Διακήρυξη της Σαλαμάνκα και το Πλαίσιο για Δράση στην Ειδική Αγωγή της UNESCO (1994). Αυτή η συλλογική διακήρυξη αποτελεί κεντρικό σημείο εστίασης για το έργο της ειδικής αγωγής στην Ευρώπη – και είναι ακόμα στοιχεία κλειδί για το θεμελιώδες πλαίσιο της πολιτικής πολλών χωρών. Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες συμφωνούν ότι οι αρχές που περιγράφει η Διακήρυξη της Σαλαμάνκα πρέπει να διέπουν όλες τις εκπαιδευτικές πολιτικές – και όχι μόνο αυτές που ασχολούνται συγκεκριμένα με την ειδική αγωγή. Αυτές οι αρχές σχετίζονται με τις ίσες ευκαιρίες σε ό,τι αφορά τη γνήσια πρόσβαση σε μαθησιακές εμπειρίες, το σεβασμό στις ατομικές διαφορές και την ποιοτική εκπαίδευση για όλους, που εστιάζει στις προσωπικές δυνατότητες παρά στις αδυναμίες.

Τα Συμπεράσματα και Προτάσεις της 48^{ης} συνόδου του Διεθνούς Συνεδρίου για την Εκπαίδευση (ICE) (2008) αποκάλεσαν τη *Συνεκπαίδευση: Ο Δρόμος του Μέλλοντος*, παρουσιάζοντας έναν αριθμό βασικών προτάσεων που περιελάμβαναν τα εξής:

- Οι διαμορφωτές πολιτικής οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι: «η συνεκπαίδευση είναι μια συνεχής διαδικασία που έχει ως στόχο να προσφέρει ποιοτική εκπαίδευση σε όλους».

---

³ Βλ.: <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=17&pid=16> για πρόσφατες πληροφορίες.

- Η εκπαιδευτική πολιτική και οι παροχές πρέπει να στοχεύουν στην: *«Προαγωγή μιας σχολικής κουλτούρας και ενός σχολικού περιβάλλοντος φιλικού προς το παιδί, που συντελεί στην αποτελεσματική μάθηση και ενσωματώνει όλα τα παιδιά»* (UNESCO, 2008).

Το κείμενο με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες Πολιτικής της UNESCO (2009) προτείνει: *«Η συνεκπαίδευση είναι μια διαδικασία ενδυνάμωσης της ικανότητας του εκπαιδευτικού συστήματος να απευθύνεται σε όλους του μαθητές ... ένα „συνεκπαιδευτικό” σύστημα μπορεί να δημιουργηθεί μόνο αν τα κοινά σχολεία γίνουν πιο συνεκπαιδευτικά – με άλλα λόγια αν γίνουν καλύτερα στην εκπαίδευση όλων των παιδιών στις κοινότητές τους»* (σελ. 8).

Το συγκεκριμένο κείμενο συνεχίζει λέγοντας ότι: *«Η συνεκπαίδευση θεωρείται έτσι μια διαδικασία κάλυψης και ανταπόκρισης σε μια ποικιλία αναγκών όλων των παιδιών, των νέων και των ενηλίκων, μέσω της αύξησης της συμμετοχής στη μάθηση, τις κουλτούρες και τις κοινότητες και της μείωσης και εξάλειψης του αποκλεισμού εντός της εκπαίδευσης και από αυτήν ... Η προαγωγή της ενσωμάτωσης σημαίνει παρακίνηση για διάλογο, ενθάρρυνση των θετικών στάσεων και βελτίωση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών πλαισίων ώστε να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις νέες απαιτήσεις στις εκπαιδευτικές δομές και τη διακυβέρνηση. Εμπειρέχει τη βελτίωση των δεδομένων, διαδικασιών και των περιβαλλόντων που καλλιεργούν τη μάθηση, και σε επίπεδο μαθητή στο δικό του/της εκπαιδευτικό περιβάλλον, και σε επίπεδο συστήματος για τη στήριξη ολόκληρης της μαθησιακής εμπειρίας»* (UNESCO, 2009, σελ. 7-9).

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες Πολιτικής υπογραμμίζουν τις ακόλουθες προτάσεις σε σχέση με τη συνεκπαίδευση:

- Η ενσωμάτωση και οι ποιότητα είναι αμοιβαίες·
- Η πρόσβαση και η ποιότητα συνδέονται και είναι αμοιβαία ενισχυτικές·
- Η ποιότητα και η ισότητα είναι κεντρικές για τη διασφάλιση της συνεκπαίδευσης.

Οι παραπάνω προτάσεις είναι θεμελιώδεις για τις βασικές αρχές που αναδύονται από το θεματικό έργο του Φορέα και οι οποίες παρουσιάζονται στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι βασικές αρχές που παρουσιάζονται στο παρόν κεφάλαιο επικεντρώνονται σε πλευρές των εκπαιδευτικών συστημάτων που φαίνεται, από το έργο του Φορέα, ότι είναι κρίσιμες για την προαγωγή της ποιότητας στη συνεκπαίδευση και τη στήριξη της ενσωμάτωσης των μαθητών με διαφορετικές μορφές ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών (ε.ε.α.) στη γενική εκπαίδευση. Αυτές οι πλευρές ποικίλουν από την εθνική νομοθεσία ως το έργο σε επίπεδο σχολείου, και η κάθε μια από αυτές πρέπει να θεωρηθεί στο πλαίσιο της πολιτικής για την προώθηση της ποιότητας στη συνεκπαίδευση.

Ενώ η πλειοψηφία του υλικού του Φορέα που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό των βασικών αρχών εστιάζει στις υποχρεωτικές βαθμίες της εκπαίδευσης, οι βασικές αυτές αρχές είναι εφαρμόσιμες σε όλους του τομείς και τις φάσεις που εμπεριέχονται στη διά βίου μάθηση.

Επτά αλληλοσυνδεόμενες περιοχές των βασικών αρχών αναδύονται μέσα από την εξέταση του έργου του Φορέα από το 2003 έως σήμερα. Αυτές παρουσιάζονται παρακάτω μαζί με συγκεκριμένες προτάσεις, οι οποίες παρουσιάζονται αναγκαίες για την αποτελεσματική τους εφαρμογή.

Ο απώτερος στόχος των βασικών αυτών αρχών είναι η *προώθηση της συμμετοχής στη συνεκπαίδευση μέσω της διασφάλισης ποιοτικών εκπαιδευτικών πόρων*. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, η βασική αρχή για τη διεύρυνση της συμμετοχής παρουσιάζεται πρώτη και όλες οι υπόλοιπες αρχές θεωρείται ότι συντελούν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Διεύρυνση της συμμετοχής για την αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους τους μαθητές

Σκοπός της συνεκπαίδευσης είναι να διευρύνει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και να προάγει την πλήρη συμμετοχή και τις ευκαιρίες για όλους του μαθητές που είναι ευάλωτοι στον αποκλεισμό ώστε να αντιληφθούν τις δυνατότητές τους.

Όταν συζητάμε για την προαγωγή της ποιότητας στη συνεκπαίδευση, είναι αναγκαίο να υπογραμμίσουμε έναν αριθμό βασικών παραγόντων σχετικών με το συγκεκριμένο στόχο:

- Η συνεκπαίδευση αφορά έναν ευρύτερο αριθμό μαθητών και όχι μόνο εκείνους που έχουν αναγνωριστεί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αφορά όλους του μαθητές που κινδυνεύουν να αποκλειστούν από τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες και να καταλήξουν σε σχολική αποτυχία·

- Η πρόσβαση στη γενική εκπαίδευση δεν είναι από μόνη της αρκετή. Συμμετοχή σημαίνει ότι όλοι οι μαθητές απασχολούνται σε μαθησιακές δραστηριότητες που έχουν νόημα για αυτούς.

Η προαγωγή των θετικών στάσεων στην εκπαίδευση είναι κρίσιμη για τη διεύρυνση της συμμετοχής. Οι στάσεις των γονιών και των εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση των μαθητών με πολλαπλές ανάγκες φαίνεται ότι καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις προσωπικές τους εμπειρίες· το γεγονός αυτό πρέπει να αναγνωριστεί και να εισαχθούν/εφαρμοστούν στρατηγικές και πόροι που θα αφορούν αυτούς τους υποκειμενικούς παράγοντες. Οι αποτελεσματικές στρατηγικές για την προώθηση των θετικών στάσεων περιλαμβάνουν:

- Τη διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι καταρτισμένοι και νιώθουν ικανοί να αναλάβουν την ευθύνη για όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τις ατομικές τους ανάγκες·

- Τη στήριξη της συμμετοχής των μαθητών και των γονιών τους στη λήψη εκπαιδευτικών αποφάσεων. Αυτό περιλαμβάνει τη συμμετοχή των μαθητών σε αποφάσεις για τη δική τους μάθηση, και τη στήριξη των γονιών ώστε να κάνουν συνειδητές επιλογές για τα (μικρότερα) παιδιά τους.

Στο επίπεδο της προσωπικής εκπαιδευτικής διαδρομής ενός μαθητή, οι ακόλουθες απόψεις φαίνεται ότι συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη του στόχου για τη διεύρυνση της συμμετοχής:

- Μια θεώρηση της μάθησης ως διαδικασίας – όχι βασισμένης στο περιεχόμενο – με βασικό στόχο όλων των μαθητών την ανάπτυξη της μάθησης ώστε να αποκτήσουν ικανότητες και όχι μόνο γνώση των μαθημάτων·

- Ανάπτυξη εξατομικευμένων μαθησιακών προσεγγίσεων για όλους τους μαθητές, με τις οποίες ο μαθητής θέτει, καταγράφει και κρίνει τους δικούς του μαθησιακούς στόχους σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς του και την οικογένειά του και βοηθείται να αναπτύξει

έναν δομημένο τρόπο ατομικής μάθησης έτσι ώστε να έχει τον έλεγχο της εκπαίδευσής του·

- *Ανάπτυξη ενός Ατομικού Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΑΕΠ) ή ενός παρόμοιου εξατομικευμένου προγράμματος διδασκαλίας, για κάποιους μαθητές (ίσως αυτούς με πιο πολύπλοκες εκπαιδευτικές ανάγκες), το οποίο ίσως απαιτεί μια πιο εστιασμένη προσέγγιση της μάθησής τους. Τα ΑΕΠ πρέπει να αξιοποιούνται ώστε να μεγιστοποιούν την αυτονομία των μαθητών και τη συμμετοχή τους στη στοχοθεσία, καθώς και τη συνεργασία με τους γονείς και τις οικογένειες.*

Μια προσέγγιση της μάθησης, που στοχεύει στην κάλυψη των διαφορετικών αναγκών όλων των μαθητών χωρίς να βάζει ετικέτες και να κατηγοριοποιεί, συνάδει με τις αρχές της ενσωμάτωσης και απαιτεί την εφαρμογή εκπαιδευτικών στρατηγικών και προσεγγίσεων, οι οποίες θα αποβούν εις όφελος όλων των μαθητών:

- *Συνεργατική διδασκαλία*, όπου οι εκπαιδευτικοί υιοθετούν μια ομαδική προσέγγιση που εμπλέκει τους μαθητές, τους γονείς, τους συνομηλίκους, τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς και το υποστηρικτικό προσωπικό του σχολείου, καθώς και μέλη των διεπιστημονικών ομάδων, όπου αυτό είναι απαραίτητο·

- *Συνεργατική μάθηση*, όπου οι μαθητές βοηθούν ο ένας τον άλλο με διαφορετικούς τρόπους – συμπεριλαμβανομένης και της βοηθητικής διδασκαλίας από συνομήλικό – στο πλαίσιο ευέλικτων και συνειδητών ομαδοποιήσεων των μαθητών·

- *Συνεργατική επίλυση προβλημάτων* που περιλαμβάνει συστηματικές προσεγγίσεις της θετικής διαχείρισης της τάξης·

- *Ετερογενής ομαδοποίηση* των μαθητών και διακριτή προσέγγιση στη διαχείριση της ποικιλίας των αναγκών των μαθητών στην τάξη. Μια τέτοια προσέγγιση περιλαμβάνει δομημένη στοχοθεσία, απολογισμό και καταγραφή, εναλλακτικές διαδρομές μάθησης, ευέλικτη διδασκαλία και διαφορετικούς τρόπους ομαδοποίησης για όλους του μαθητές·

- *Αποτελεσματικές διδακτικές προσεγγίσεις* που βασίζονται σε αντικειμενικούς στόχους, εναλλακτικές διαδρομές μάθησης, ευέλικτη διδασκαλία και τη χρήση σαφούς ανατροφοδότησης των μαθητών·

- *Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών που στηρίζει τη μάθηση* και δεν βάζει ετικέτες ή δεν οδηγεί σε αρνητικές συνέπειες για τους μαθητές.

Η αξιολόγηση οφείλει να υιοθετεί μια ολιστική/οικολογική θεώρηση, η οποία λαμβάνει υπόψη τις ακαδημαϊκές, συμπεριφορικές, κοινωνικές και συναισθηματικές πλευρές της μάθησης και να τροφοδοτεί με σαφήνεια τα επόμενα βήματα της μαθησιακής διαδικασίας.

Οι στρατηγικές για τη διεύρυνση της συμμετοχής στις γενικές τάξεις δεν μπορεί να εφαρμοστεί ανεξάρτητα από το ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και την οικογενειακή κατάσταση. Για να αυξηθούν οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες για όλους τους μαθητές, πρέπει να εφαρμόζεται ένας αριθμός διασυνδεδεμένων παραγόντων ώστε να στηρίζεται το έργο του κάθε εκπαιδευτικού. Αυτοί οι παράγοντες παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Εκπαίδευση και κατάρτιση στη συνεκπαίδευση για όλους τους εκπαιδευτικούς

Για να εργαστούν οι εκπαιδευτικοί αποτελεσματικά στο πλαίσιο της συνεκπαίδευσης, χρειάζονται τις κατάλληλες αξίες και στάσεις, εμπειρίες και ικανότητες, γνώση και κατανόηση.

Αυτό σημαίνει ότι *όλοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προετοιμάζονται για να εργαστούν σε συνεκπαιδευτικά πλαίσια* κατά τη διάρκεια της αρχικής τους εκπαίδευσης και κατόπιν να έχουν πρόσβαση σε περαιτέρω κατάρτιση στο πλαίσιο της υπηρεσίας τους ώστε να αναπτύξουν γνώσεις και ικανότητες που θα εμπλουτίσουν την πρακτική της ενσωμάτωσης στα συνεκπαιδευτικά πλαίσια.

Η κατάρτιση στην ενσωμάτωση περιλαμβάνει και την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων στα εξής:

- *Διάκριση και κάλυψη διαφορετικών αναγκών* που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να στηρίξει την εξατομικευμένη μάθηση στην τάξη·
- *Συνεργασία με τους γονείς και τις οικογένειες·*
- *Συνεργασία και ομαδική δουλειά* που διευκολύνει τους εκπαιδευτικούς να εργαστούν αποτελεσματικά σε ομάδες με άλλους εκπαιδευτικούς καθώς και με διάφορους ειδικούς, από την εκπαίδευση ή από άλλες υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον του σχολείου ή έξω από αυτό.

Εκτός από την κατάρτιση των εκπαιδευτικών για την ενσωμάτωση, τα συστήματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρέπει να παρέχουν ευκαιρίες για:

-
-
- Την *κατάρτιση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών* έτσι ώστε να διατηρούνται και να αναπτύσσονται εξειδικευμένες πηγές στήριξης όλων των εκπαιδευτικών στα συνεκπαιδευτικά πλαίσια·
  - *Κοινές ευκαιρίες κατάρτισης* για επαγγελματικές από διαφορετικές υπηρεσίες και τομείς ώστε να διευκολύνεται η αποτελεσματική συνεργασία·
  - *Κατάρτιση των ηγετών που οργανώνουν το σχολείο/την εκπαίδευση* για την ανάπτυξη ηγετικών ικανοτήτων και οράματος εναρμονισμένου με την προώθηση των αξιών και της πρακτικής της ενσωμάτωσης·
  - *Κατευθύνσεις και δυνατότητες κατάρτισης για τους εκπαιδευτές των εκπαιδευτικών στη συνεκπαίδευση* ώστε να φέρουν εις πέρας τα αρχικά και διά βίου εκπαιδευτικά προγράμματα που προάγουν την ποιότητα στη συνεκπαίδευση.

Οργανωτική κουλτούρα και ήθος που προάγει την ενσωμάτωση

Σε επίπεδο σχολείου, ή άλλου εκπαιδευτικού οργανισμού, είναι κρίσιμη η ύπαρξη μιας κοινής κουλτούρας και ήθους, που βασίζεται σε θετικές στάσεις απέναντι στην υποδοχή των διαφορετικών μαθητών στις τάξεις και στην κάλυψη των διαφορετικών αναγκών στην εκπαίδευση.

Μια τέτοια κοινή κουλτούρα:

- *Συμπεριλαμβάνει όλους τους εμπλεκόμενους:* μαθητές, τις οικογένειές τους, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικό προσωπικό και την τοπική κοινωνία·
- *Κατευθύνεται από τους ηγέτες του σχολείου/εκπαιδευτικού οργανισμού με ένα όραμα για την ενσωμάτωση που εμπεριέχει ξεκάθαρη σκέψη για την ανάπτυξη του σχολείου, υπευθυνότητα και αξιοπιστία για την κάλυψη ενός εύρους διαφορετικών αναγκών.*

Οι οργανωτικές κουλτούρες που στηρίζουν την ενσωμάτωση, καταλήγουν σε:

- *Πρακτική που αποφεύγει το διαχωρισμό σε κάθε του μορφή και προάγει ένα σχολείο για όλους, παρέχοντας ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους τους μαθητές·*
- *Μια κουλτούρα ομαδικής δουλειάς και αποδοχής της συνεργασίας με τους γονείς καθώς και διεπιστημονικές προσεγγίσεις·*

- Εκπαιδευτική πρακτική που καλύπτει ένα εύρος διαφορετικών αναγκών, η οποία θεωρείται ως μια προσέγγιση της ανάπτυξης ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές γενικά, παρά ως μια προσέγγιση που εστιάζει σε συγκεκριμένες ομάδες.

Υποστηρικτικές δομές οργανωμένες ώστε να προάγουν την ενσωμάτωση

Οι υποστηρικτικές δομές που επηρεάζουν τη συνεκπαίδευση είναι διάφορες και συχνά εμπλέκουν ένα εύρος διαφορετικών ειδικοτήτων, προσεγγίσεων και μεθόδων εργασίας. Οι υπάρχουσες υποστηρικτικές δομές μπορούν να δράσουν ως στήριξη ή ως εμπόδιο για την ενσωμάτωση.

Οι υποστηρικτικές δομές που προάγουν τη συνεκπαίδευση:

- Αποτελούνται από ένα εύρος διαφορετικών εξειδικευμένων υπηρεσιών, οργανισμών και πηγών, καθώς και επαγγελματιών που αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες σε τοπικό επίπεδο. Οι υποστηρικτικές δομές οφείλουν να μπορούν να ανταποκρίνονται με ευελιξία σε ένα εύρος οργανωτικών καθώς και προσωπικών αναγκών σε επίπεδο επαγγέλματος και οικογένειας·

- Συντονίζονται μέσα και μεταξύ των διαφόρων τομέων (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες κ.λπ.) και των ομάδων υποστηρικτικού προσωπικού·

- Συντονίζονται ώστε να υποστηρίζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την επιτυχημένη μετάβαση όλων των μαθητών μεταξύ των διαφορετικών φάσεων της διά βίου μάθησής τους (προσχολική, υποχρεωτική, μετα-λυκειακή και επαγγελματική εκπαίδευση).

Τέτοιες υποστηρικτικές δομές εφαρμόζουν μια διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία:

- Ενσωματώνει τη γνώση και τις προοπτικές από διαφορετικές περιοχές επαγγελματικής εξειδίκευσης ώστε να επιτύχει μια ολιστική θεώρηση των αναγκών των μαθητών·

- Χρησιμοποιεί μια προσέγγιση συμμετοχής που απαιτεί αλλαγή στο κέντρο ελέγχου για τη στήριξη και τη συμβολή των ειδικών στήριξης. Η λήψη αποφάσεων για τη στήριξη δεν εμπλέκει απλώς τους εκπαιδευτικούς της γενικής τάξης, τους μαθητές και τις οικογένειές τους αλλά όλο και περισσότερο κατευθύνεται από αυτούς, με τη συνεργασία των διεπιστημονικών επαγγελματιών. Αυτό απαιτεί μια

δραματική αλλαγή των στάσεων από την πλευρά των ειδικών επαγγελματιών καθώς και αλλαγή των πρακτικών που ακολουθούν.

Ευέλικτα συστήμα πόρων που προάγουν την ενσωμάτωση

Η χρηματοδότηση των πολιτικών και των δομών παραμένει ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που καθορίζουν την ενσωμάτωση. Η περιορισμένη ή ανύπαρκτη πρόσβαση σε συγκεκριμένες διευκολύνσεις και παροχές μπορεί στην πραγματικότητα να παρεμποδίσει την ενσωμάτωση και την ισότητα ευκαιριών των μαθητών με ε.ε.α.

Οι μηχανισμοί για τη χρηματοδότηση και την παροχή πηγών στην εκπαίδευση που προάγουν – παρά εμποδίζουν – την ενσωμάτωση κατευθύνονται από χρηματοδοτικές πολιτικές, οι οποίες:

- Προσανατολίζονται στην παροχή ευέλικτων, αποτελεσματικών και αποδοτικών απαντήσεων στις ανάγκες των μαθητών·
- Προάγουν τη διατομεακή συνεργασία με τις σχετικές υπηρεσίες·
- Διασφαλίζουν το συντονισμό μεταξύ των χρηματοδοτικών δομών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Τα ευέλικτα συστήματα πηγών θεωρείται ότι διευκολύνουν:

- Τις αποκεντρωμένες προσεγγίσεις στην κατανομή των πόρων που επιτρέπουν στις τοπικές οργανώσεις να στηρίξουν μια αποτελεσματική πρακτική ενσωμάτωσης. Τα αποκεντρωτικά χρηματοδοτικά μοντέλα, πιθανόν, είναι πιο αποδοτικά οικονομικά και ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των τοπικών πληθυσμών·
- Τις ευκαιρίες για χρηματοδότηση προληπτικών προσεγγίσεων στην εκπαίδευση, καθώς και αποτελεσματικής στήριξης των μαθητών οι οποίοι έχει αναγνωριστεί ότι έχουν ειδικές ανάγκες·
- Τις δυνατότητες για ένα πλούσιο έργο ενσωμάτωσης στα σχολεία ή σε άλλους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, το οποίο βασίζεται σε ένα εύριο παραγόντων και όχι αποκλειστικά στη διάγνωση των αναγκών του κάθε μαθητή. Τέτοιες προσεγγίσεις παρέχουν ευελιξία στη χρήση των οικονομικών πόρων ανάλογα με τις αναγνωρισμένες οργανωτικές ανάγκες και απαιτήσεις, στο πλαίσιο της τοπικής ή εθνικής πολιτικής.

Πολιτικές που προάγουν την ενσωμάτωση

Η προαγωγή της ποιότητας στη συνεκπαίδευση απαιτεί μια σαφώς εκπεφρασμένη πολιτική. Ο στόχος του σχολείου για όλους οφείλει να προωθείται από όλες τις εκπαιδευτικές πολιτικές και να υποστηρίζεται από το ήθος και την ηγεσία του σχολείου καθώς και από το έργο των εκπαιδευτικών.

Οι πολιτικές που στοχεύουν στην προώθηση της ποιότητας στη συνεκπαίδευση:

- *Λαμβάνουν υπόψη τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο·*

- *Είναι αρκετά ευέλικτες ώστε να αντιμετωπίζουν και τις ανάγκες σε τοπικό επίπεδο·*

- *Μεγιστοποιούν τους παράγοντες που στηρίζουν την ενσωμάτωση – όπως αναφέρθηκε παραπάνω – για τον κάθε μαθητή και τους γονείς τους σε οργανωτικό επίπεδο εκπαιδευτικού και εκπαίδευσης.*

Για την εφαρμογή της συνεκπαίδευσης, οι στόχοι της πολιτικής πρέπει να επικοινωνούνται αποτελεσματικά σε όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Οι ηγέτες της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα – εθνικό, τοπικό, κοινότητας και οργανωτικό – έχουν τον ουσιαστικό ρόλο της μεταφοράς και εφαρμογής πολιτικών που προωθούν την ποιότητα στη συνεκπαίδευση. Οι πολιτικές που προωθούν την ποιότητα στη συνεκπαίδευση είναι απαραίτητο να απευθύνονται στις στάσεις απέναντι στους μαθητές με διαφορετικές ανάγκες, καθώς και να προτείνουν δράσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών τους. Τέτοιες πολιτικές:

- *Περιγράφουν τις ευθύνες του εκπαιδευτικού, τους σχολείου/εκπαιδευτικού οργανισμού και των υποστηρικτικών δομών/ υπηρεσιών, και ταυτόχρονα,*

- *Περιγράφουν τη στήριξη και την κατάρτιση που παρέχεται σε όλους τους εμπλεκόμενους έτσι ώστε να εκπληρωθούν όλες αυτές οι ευθύνες.*

Οι πολιτικές για την προώθηση της ενσωμάτωσης και την αντιμετώπιση των αναγκών του κάθε μαθητή σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης «ενσωματώνονται» σε όλους τους τομείς και τις υπηρεσίες. Τέτοιες πολιτικές οφείλουν να είναι πολυ-επίπεδες και

διατομεακές και να ενθαρρύνουν ενεργά τη διατομεακή συνεργασία, διασφαλίζοντας ότι:

- Σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, *οι διαμορφωτές πολιτικής από τους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και των κοινωνικών δομών είναι αναγκαίο να συνεργαστούν* στο σχεδιασμό πολιτικών και πλάνων που θα διευκολύνουν και θα στηρίξουν ενεργά μια διεπιστημονική προσέγγιση σε όλες τις φάσεις της διά βίου μάθησης·
- *Ευέλικτα πλαίσια παροχών που στηρίζουν την πρακτική της ενσωμάτωσης εφαρμόζονται σε όλους τους τομείς των εκπαιδευτικών παροχών.* Η ενσωμάτωση των μαθητών με διαφορετικές ανάγκες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η μετάβαση από το σχολείο στην εργασία, η μεταλκειακή, ανώτερη εκπαίδευση και η εκπαίδευση ενηλίκων χρειάζονται τον ίδιο βαθμό ενδιαφέροντος όπως και η προσχολική και σχολική εκπαίδευση·
- Οι πολιτικές στοχεύουν στη *διευκόλυνση της διάχυσης καλών πρακτικών και υποστηρικτικής έρευνας και την ανάπτυξη νέων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, μεθόδων και εργαλείων.*

Ενώ βραχυπρόθεσμα θα έπρεπε να υπάρχει ένα αναγνωρισμένο ξεχωριστό σχέδιο δράσης ή στρατηγική για τη συνεκπαίδευση στο πλαίσιο των γενικών πολιτικών, μακροπρόθεσμα, η ενσωμάτωση στην εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελεί «δεδομένο» για όλες τις εκπαιδευτικές πολιτικές και στρατηγικές.

Οι διακανονισμοί για τον έλεγχο της εφαρμογής των πολιτικών θα πρέπει να συμφωνούνται στο στάδιο του σχεδιασμού της πολιτικής. Αυτό περιλαμβάνει:

- *Την αναγνώριση των κατάλληλων δεικτών* που θα χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο για τον έλεγχο των εξελίξεων στην πολιτική και την πρακτική·
- *Την προώθηση της συνεργασίας* μεταξύ των σχολείων, των τοπικών διαμορφωτών πολιτικής και των γονέων ώστε να διασφαλιστεί μεγαλύτερη υπευθυνότητα για τις παρεχόμενες υπηρεσίες·
- *Τον καθορισμό διαδικασιών για την αξιολόγηση της ποιότητας των παροχών* για όλους τους μαθητές στο εκπαιδευτικό σύστημα και πιο συγκεκριμένα,

- Τον καθορισμό των αποτελεσμάτων των πολιτικών σε σχέση με τον αντίκτυπο που έχουν στην ισότητα των ευκαιριών για όλους τους μαθητές.

Νομοθεσία που προάγει την ενσωμάτωση

Κάθε νομοθεσία που δυνάμει επηρεάζει τη συνεκπαίδευση σε μια χώρα οφείλει να θέτει με σαφήνεια ως στόχο της την ενσωμάτωση. Κατά συνέπεια, η νομοθεσία σε όλους τους δημόσιους τομείς οφείλει να οδηγεί στην παροχή υπηρεσιών που προάγουν τις εξελίξεις και τις διαδικασίες προς την ενσωμάτωση στην εκπαίδευση.

Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να υπάρχει:

- «*Ενσωματωμένη*» νομοθεσία σε όλους τους τομείς που οδηγεί σε συνεκτικότητα μεταξύ της συνεκπαίδευσης και άλλων πολιτικών πρωτοβουλιών·

- Ένα νομικό πλαίσιο που καλύπτει τη συνεκπαίδευση σε όλους τους εκπαιδευτικούς τομείς και επίπεδα.

Περιεκτική και συντονισμένη νομοθεσία για τη συνεκπαίδευση που καλύπτει πλήρως θέματα ευελιξίας, διαφορετικότητας και ισότητας σε όλους τους εκπαιδευτικούς φορείς για όλους τους μαθητές. Διασφαλίζει ότι η πολιτική, οι παροχές και η στήριξη είναι κοινές σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές μιας χώρας/περιφέρειας. Μια τέτοια νομοθεσία βασίζεται:

- Σε μια «*προσέγγιση των δικαιωμάτων*» κατά την οποία ο κάθε μαθητής (μαζί με την οικογένειά του ή τους ανθρώπους που τον φροντίζουν, ανάλογα) μπορεί να έχει πρόσβαση στη γενική εκπαίδευση και τις απαιτούμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες σε όλα τα επίπεδα·

- Στην *ευθυγράμμιση της εθνικής νομοθεσίας με τις διεθνείς συμφωνίες* και αναφορές που αφορούν την ενσωμάτωση.

Συμπερασματικά εχόλια

Μελετώντας τα κύρια μηνύματα που αναδύονται από το έργο του Φορέα, είναι σαφές ότι η συνεχής δέσμευση των χωρών για την προαγωγή της ενσωμάτωσης θα είναι εμφανής μέσα από τη μείωση του αριθμού των μαθητών που λαμβάνουν αποκλειστικά πλήρως εξειδικευμένες παροχές σε όλη την Ευρώπη.

Οι απαιτούμενες αλλαγές στα συστήματα πολιτικής και παροχών που στοχεύουν στην πρόθηση της ποιότητας στη συνεκπαίδευση ενδεχομένως μπορούν να καθοδηγηθούν από τις συσχετιζόμενες και αμοιβαία υποστηρικτικές βασικές αρχές, οι οποίες παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια.

4. ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Όλες οι πληροφορίες που αναφέρονται στο παρόν κείμενο είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Φορέα, στην περιοχή *Βασικές Αρχές*: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Εκεί περιλαμβάνονται:

- Μια βάση δεδομένων από ευρήματα των μελετών του Φορέα, τα οποία στηρίζουν κάθε μια από τις βασικές αρχές που αναφέρονται στο κεφάλαιο 3.
- Συνδέσμους ή αρχεία για όλα τα κείμενα του Φορέα και άλλο υλικό, το οποίο αναφέρεται στο παρόν κείμενο.

Ακολουθούν συγκεκριμένες αναφορές σε όλο το υλικό που χρησιμοποιήθηκε κατά την προετοιμασία του παρόντος κειμένου.

4.1 Πηγές του Φορέα

Kyriazopoulou, M. and Weber, H. (eds.) 2009. *Development of a set of indicators – for inclusive education in Europe*, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C. J. W. (ed.) 2003. *Special education across Europe in 2003: Trends in provision in 18 European countries*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C. J. W., Soriano, V. and Watkins, A. (eds.) 2003. *Special Needs Education in Europe: Thematic Publication*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C. J. W. (ed.) 2005. *Inclusive education and classroom practice in Secondary Education*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C. J. W., Soriano, V. and Watkins, A. (eds.) 2006. *Special Needs Education in Europe: Provision in Post-Primary Education*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Soriano, V. (ed.) 2005. *Early Childhood Intervention: Analysis of Situations in Europe – Key Aspects and Recommendations*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Soriano, V. (ed.) 2005. *Young Views on Special Needs Education: Results of the Hearing in the European Parliament – 3 November, 2003*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Soriano, V. (ed.) 2006. *Individual Transition Plans – Supporting the Move from School to Employment*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Soriano, V., Kyriazopoulou, M., Weber, H. and Grünberger, A. (eds.) 2008. *Young Voices: Meeting Diversity in Education*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

Soriano, V., Grünberger, A. and Kyriazopoulou, M. (eds.) 2009. *Multicultural Diversity and Special Needs Education*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

Watkins, A. (ed.) 2007. *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

Watkins, A. and D'Alessio, S. (eds.) 2009. *Assessment in Inclusive Settings: Putting Inclusive Assessment into Practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

Όλες αυτές οι εκδόσεις είναι διαθέσιμες σε 21 γλώσσες στην ιστοσελίδα του Φορέα στο τμήμα «εκδόσεις»:
<http://www.european-agency.org/publications>

4.2 Άλλες πηγές

European Agency for Development in Special Needs Education 2007. *Lisbon Declaration: Young People's Views on Inclusive Education*, available online: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education>

European Commission (DGXXII) 1996. *The Charter of Luxembourg*, Brussels, Belgium

European Commission 2007. Communication from the Commission *A coherent framework of indicators and benchmarks for monitoring progress towards the Lisbon objectives in education and training* (February 2007)

European Commission 2007. *Progress towards the Lisbon objectives in Education and Training. Indicators and Benchmarks*, Brussels, Commission Staff Working Document, SEC (2007) 1284

European Council 2001. Report from the Education Council to the European Council *The concrete future objectives of education and training systems* (February 2001)

European Council 2009. *Council conclusions on a strategic framework for European co-operation in education and training ('ET 2020')*, Brussels (May 2009)

European Union 1990. *Resolution of the Council and the Ministers of Education meeting with the Council of 31 May 1990 concerning Integration of children and young people with disabilities into ordinary systems of education*, Official Journal C 162, 03/07/1990

European Union 1996. *Communication of the Commission on equality of opportunity for people with disabilities*, COM (96)406 final of 30 July 1996

European Union 1996. *Resolution on the human rights of disabled people*, Official Journal C 17, 22/10/1996

European Union 2001. *European Parliament Resolution on the Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Towards a barrier-free Europe for people with disabilities*, adopted on 4 March 2001, (COM (2000) 284 – C5-0632/2000-2000/2296 (COS))

European Union 2003. *Council Resolution of 5 May 2003 on Equal opportunities for pupils and students with disabilities in education and training*, 2003/C 134/04, Official Journal C 134, 07/06/2003

European Union 2003. *Council Resolution of 15 July 2003 on promoting the employment and social integration of people with disabilities*, (2003/C 175/01)

European Union 2003. *European Parliament Resolution on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Towards a United Nations legally binding instrument to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities*, (COM(2003) 16 – 2003/2100 (INI))

UNESCO 1994. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, Paris: UNESCO

UNESCO 2008. *'Inclusive Education: The Way of the Future', International Conference on Education, 48th session, Final Report*, Geneva: UNESCO

UNESCO 2009. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*, Paris: UNESCO

United Nations 1948. *Universal Declaration of Human Rights*, available online: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

United Nations 1960. *Convention against Discrimination in Education*, available online: <http://www2.ohchr.org/english/law/education.htm>

United Nations 1989. *Convention on the Rights of the Child*, available online: <http://www.unicef.org/crc/>

United Nations 1993. *Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities*, available online: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre00.htm>

United Nations 2005. *Convention on the Protection and Promotion of Diversity in Cultural Expression*, available online: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

United Nations 2006. *Convention on Rights of People with Disabilities*, available online: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Watkins, A. (ed.) 2003. *Key Principles for Special Needs Education – Recommendations for Policy Makers*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Watkins, A. (ed.) 2009. *Special Needs Education – Country Data 2008*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

Η πρώτη έκθεση της σειράς για τις Βασικές Αρχές εκδόθηκε από τον Φορέα το 2003 και βασίστηκε στο έργο του Φορέα που είχε μέχρι τότε εκδοθεί. Αυτή η τελευταία έκδοση αφορά το έργο του Φορέα από το 2003 και μετά.

Όπως συνέβη και με την προηγούμενη έκδοση, το παρόν κείμενο συντάχθηκε από τους διαμορφωτές εκπαιδευτικής πολιτικής, με σκοπό να παρέχει σε άλλους διαμορφωτές πολιτικής σε όλη την Ευρώπη, μια σύνθεση των κύριων πολιτικών ευρημάτων, τα οποία προκύπτουν από το θεματικό έργο του Φορέα.

Στόχος είναι να παρουσιαστούν προτάσεις σχετικές με τις βασικές πλευρές της εκπαιδευτικής πολιτικής, που φαίνονται αποτελεσματικές στη στήριξη της ενσωμάτωσης των μαθητών, οι οποίοι έχουν ένα μεγάλο εύρος αναγκών στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης.

Κυρίαρχο μήνυμα της παρούσας έκθεσης είναι το γεγονός ότι αυτές οι προτάσεις για τις βασικές αρχές ουσιαστικά ενισχύουν τις αρχές για την προώθηση της ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές.

